

הזאת. יש לך גם משהו להגיד עליה. מה הם הדברים שאתה רוצה להגיד?

אני חושב שאני מתריע על ההתדרדרות שלנו. יש לי ציור שאני מכנה אותו בשם „דברי בלע“. זה ציור ש נולד בעיקבות ראיון שנערך בתוכנית הטלוויזיה עלי כותרת, שם דובר על כך שסטודנטית יהודיה לא יכולה להתגורר עם ערבים במעונות סטודנטים בבאר-שבע. מה שצץ לי מתוך כל זה — כל תורת הגזע. לא יכול הייתי לשתוק על זה. הייתי מוכרח להגיב. או אמרתי בציור את מה שהיה לי להגיד. מיד ציירתי את „דברי הבלע“ — ציור של אדם המדבר אל תוך המיקרופון. אבל מתוך הפה שלו פורצת מיפלצת וחודרת אל תוך המיקרופון. כי זה הרי מיפלצתי. לשמוע דברים מעין אלה.

אני שמ-לב. שבזמן האחרון צצים מתוך הציורים שלי דברים יותר אימנטיים. יותר מיפלצתיים. אפשר לראות את זה בציור שאני קורא לו „כלבתולים“. ציירתי שם יצורים שהם ספק חתול ספק כלב. והיצורים השעטנזים האלה מסתובבים במעין מעגל קסמים. כשהאחד נושך את זנב חברו. איך נולד ציור כזה? הוא נולד תוך כדי הקשבה לכל מה שקרה בשעתו בקמפדינוויד.

בגין הסחוב שם וארז את החפצים. הנשיא אל סאדאט כמעט קם וארז את החפצים. וקארטר תיווך והלך אל האחד כדי לפייסו ואל השני כדי לרצותו. איזה מין דבר זה? זה שלושה כלבתולים הנושכים האחד את השני. מה ייצא מכל זה? לאן אנחנו הולכים. כשהאחד נושך לשני בנב? אבל זה יכול להיות זה. וזה יכול להיות גם דברים אחרים. זאת אמרת. שאין זה חייב להיות ישיר כל כך. לגבי הצופה. כי כל המציאות שלנו היא מציאות של כלבתולים. של נשיכות ונבנות.

זו עשויה, אם כך, להיות תערוכה שונה מכל אלה שערכת עד כה...

התערוכה הזו בשבילי סוגרת מעגל ופותחת מעגל. היא סוגרת את המעגל של הדברים המאורגנים. המסור דרים שאולי ימצאוהו בעיני אנשים. למרות שאני לא עשיתי אותם בשביל למצואהו. עשיתי אותם משום שהי אמנטי בהם. אבל אני מרגיש שהתקופה המלוטשת האת הולכת ופגה. מעתה לא איכפת לי שיהיה קצת מלוכלך ויהיה חסר העידון. העיקר שתהיה האמירה הישירה.

האמנות הפוליסטית בישראל, זו מגמה די נדירה. יש מצד אחד תומקין שהגיע לקיצוניות עד כדי הדבקת ציוריו כפלקטים ברחובות הי ערים...

והוא עושה את זה מצויין. הדברים שהוא עושה בתחום זה הם יוצאים מהכלל. אני בהחלט מרגיש הערכה רבה למה שהוא עושה. האחרים, להוציא אותם בודים שעוסי קים בחשיפה עצמית מליאה. שקועים בפטפוט. זה לא רלבנטי מה שהם עושים. אמנים נמנעים לגעת בליכלוך. אולי מפני שהם יודעים שאת זה הם לא ימכרו. מה ש מכתוב כיום את נושאים עיסוקיו של הציור הישראלי הוא בעיקר מה שאפשר למכור.

אני לא שייך לזרם זה או אחר. אני יודע מה שמור ליך אותי. אותי מוליך דבר אחד: החוויה שלי בהתי ייחסות למציאות.

אבל אותה מציאות עצמה מולידה גם חוויות מפוג שונה. רק לאחרונה שמענו על אר תה קבוצת אמנים ישראליים, שבעקבות אותה מציאות פוליטית וחברתית מדברת על אמנות יהודית לאומית...

כן. מדובר באברהם אופק ידידי ועוד אמנים. אני מתי שיב את אופק כאמן מחונן מאוד. אבל אני חושב שהוא טועה. הוא טועה כי הוא חוזר לידנוביזם. כלומר, הוא חוזר אל אידיאות שהן מחוץ לאמנות. הוא מנסה להפוך את האמנות לשרת העם.

האם זה לא בדיוק מה שאתה עושה, אבל מכיוון הפוך?

לא. חס ושלום. אני חושב שהטעות שלהם היא שהם נסוגים מהחוויה הראשונית לעבר אידיאות שהן מחוץ לעצמם, או מחוץ למציאות. זאת הבעיה. הבעיה אינה בכך שביני לביןם יש איוו שהיא התנגשות בתפיסה ה לאומית. החוויה בסופו של דבר מצטמצמת — ואני חושב שנתן זך כתב זאת נהדר בשיר שלו שנקרא ארט פואטיקה: „המרחק בין החוויה לדף יש בו יותר תנודות מאשר בבורסה.“ בסוגריים. באותו שיר, הוא כותב: „מה היא

הדבר היחיד שחשוב כיום זה לשים את היד על הדופק!

החוויה? נערה מלאה. קיבה ריקה.“ זאת היא החוויה זאת המציאות.

אבל קיימת גם החוויה המיסטית... זאת בדיוק הבעיה. היא נופלת בין ריאלים ומיסטיקה. בכל מקום שיש זיוף של המציאות יש גם זיוף של ה חוויה. החוויה מתרחשת במציאות עצמה ולא בזיופה. באיוושהיא מציאות מיסטית. אני בטוח ביושרם האישי של אמנים אלה. הם בטוחים שהם עושים את הדבר ה נכון, אמת לאמתה. אבל זה זיוף המציאות.

האם זה לא מה שעושה, בדרך כלל, האמנות?

אמר על כך ויליאם שטספיר יקירנו, בהאמלט, בצורה הכי יפה. כשהוא מדבר על השחקנים הוא מגדיר בפי האמלט את תפקידם: „לשמש ראי לדור ולעצם התקר פה.“ זאת היא האמנות. ואני מוכרח להוסיף את גוגול מיד: „מה יתאונן אדם על ראי ופניו עקמות?“ שני

המישפטים האלה אומרים את הכל. אם אני רוצה למצות. הראי של אותה קבוצה לאומית הוא ראי של שלגיה ושבעת הגמדים. ראי של חלומות, ראי שלא שייך ל מציאות.

איך אתה מסביר שרק בודדים בקהילה האמנותית בארץ מתייחסים ישירות למציאות?

למרבית האמנים קשה להתנער. הם עובדים שנים רבות, שקעו באיוו שהיא דרך, נאחזו במשהו שאין הם יכולים לצאת ממנו. יש אנשים שיש בהם חוסר פתיחות אל מה שקורה מסביב. אבל יש גם כאלה שנפתחים יותר ויותר. אני מאמין שבסופו של דבר מה שיקרה בתקר פה לא רחוקה. הוא שתקום קבוצה די גדולה של אמנים שיחשבו כמו עמוס עוז, כמו עמוס קינן, שיחשבו כמו קבוצת אנשים שהולכים בעיניים גלויות אל המציאות. זה יקרה וזה יבוא לידי ביטוי באמנות.

נתן זך, בספר השירים האחרון שלו, עשה את זה כבר. משירים הכי מעודנים, הכי יפהפיים שיכולים להיות, מה הוא עשה? הוא נתן לך אגרוף בפרצוף. ועם איוו יכולה?! וזה מה שיקרה פה גם לאחרים.

באיוו מורה משפיע עיך הניתוק מכל מה שעשית עד עכשיו?

כל הקוריקולום ייטה שלי. כל הצלחותי במרכזאות כפולות או לא. זה הכל הבל הבלים. לא שווה כלום. הדבר היחיד שחשוב היום היא הרלבנטיות. לשים באיוו מקום את היד על הדופק. רק אז אתה יכול להגיע ל אמנות טובה.

מה היות רוצה שיקרה לאנשים שיוקרו בתערוכה שלך?

הקשר עם הקהל לגבי הוא גם חשוב וגם מפחיד. הכל ביחד. הייתי רוצה לברוח מזה ויחד עם זאת אני רוצה בזה. מאין הסכיוופרניה הזאת?

קיים רצון לדבר אל הזולת. יש רצון לשמוע את ההדים. להשפיע ולראות את התגובה. מצד שני קיים גם פחד נורא. הפעם התחושות האלה הן באופן מיוחד חריי פות. תמיד קיימים הפיקפוק ואי הוודאות. אילו הייתי יכול הייתי רוצה, ארבע שנים של מגירה. כלומר, לשים את מה שעשיתי בשנה האחרונה לעוד שלוש שנים במידי רה. לשבת על זה ולראות מה עשיתי. אבל מצד שני אני רוצה להגיד משהו. לא בשביל המגירות. זו הדרך שלי להגיד. ומה שיש לי להגיד זה הדברים האלה. הי חוויה שלי. זה בבחינת הירג ובל יעבור.

האם יש משמעות מיוחדת לכך שאתה מציג את התערוכה הזאת בכנין התיאטרון הלאומי „הכימה“ דווקא?

זה ביכלל לא דבר מקרי. האמת שזה התחיל בדבר אחר לחלוטין. את התערוכה הזאת רציתי להציג על המג רש העזוב שמול לסטודיו שלי ברחוב גאולה בתל-אביב, ליד חוף הים, מול הריסות מלון סבו. רציתי להציג כאן, בין הסרטורים והסמים ברחוב והזונות, עם האשפה והי ליכלוך והכל. התחלתי כבר לטפל בעניין. רציתי ליישר את השטח ולהציג תחת כיפת השמיים במשך שלושה ערבים. אבל התחילו בעיות עם בעלי המיגרש שלא איפ שרו את זה. ואו רציתי להציג במקום פומבי, לא בגלי ריה מיסחרית. ופתאום צץ הרעיון הזה של בניין הבימה. אמרתי „אוקיי! למה לא?“ זאת בונבוניררה יפה. זה לא מפריע לי להגיד דווקא שם את הדברים שיש לי לומר. בכך זאת, מדובר בתיאטרון הממיי לבתי...

גם אני חלק מהממלכה. יש לי עדיין זכות להגיד בממלכה הזאת ובלאום הזה את כל מה שאני רוצה להר גיד. אני לא אומר דברים נגד הלאום הזה. אני אומר, אני מקווה, דברים חשובים. שהם בהחלט בעד הלאום הזה.

קדר וציורו „המלכתולים“ אחד נושך לשני בנב

קדר וציורו „דברי בלע“ מיפלצת מתוך הפה